

VU Research Portal

The Politics of Aging

Dullemen, C.

2017

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Dullemen, C. (2017). *The Politics of Aging: The risk of old age poverty in emerging countries*. [PhD-Thesis - Research and graduation internal, Vrije Universiteit Amsterdam].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

HOOFDSTUK 7

SAMENVATTING

In april 2015 opende *The Modern Filial Piety Culture Museum* in China zijn deuren. ‘Filial piety’ is in het Confucianisme de deugd van respect voor ouders en voorouders. Net als in de meeste culturen is de zorg voor oudere mensen een taak van volwassen kinderen. Zij behoorden hun ouders voedsel, onderdak, kleding en medische zorg te bieden. Door de modernisering, die het gevolg is van een afnemend fertiliteit en een toenemende levensverwachting plus de verstedelijking en migratie, wordt die familie steun een steeds zwaardere last. Volgens de ILO heeft wereldwijd meer dan de helft van de ouderen geen inkomens zekerheid. WorldGranny, partner van HelpAge International, werkzaam in Afrika, Azië en Latijns-Amerika, werd geconfronteerd met de dagelijkse consequenties van deze afnemende steun van familieleden voor ouderen en met de feminisering van de armoede. De Verenigde Naties schat dat, als er nu geen actie wordt ondernomen, in 2050 1.2 miljard ouderen niet van een inkomen verzekerd zijn. Daarom wordt vergrijzing vaak gekoppeld aan de term ‘crisis’, zelfs in ontwikkelde economieën. Ons onderzoek is gericht op het risico op ouderdags-armoede en brengt dat in verband met de manier waarop huishoudens en regeringen dat risico inschatten.

Onze centrale vraagstelling luidt: Hoe gaan huishoudens en overheden in opkomende landen om met het risico van de armoede onder ouderen.

Deze onderzoeksvraag wordt beantwoord met behulp van een theoretisch kader dat is ontwikkeld door Wood en Gough (2006). Zij maken onderscheid in verschillende types armoedebestrijding die zij plaatsen op een as van informele naar formele sociale (on)zekerheid.

de welvaartsstaat (een door de staat of andere instellingen gegarandeerd systeem van sociale verzorging) *een informeel systeem* van sociale zekerheid (waarin mensen afhankelijk zijn van lokale gemeenschap en familie) *onzekerheid regimes* (waarin mensen leven in een onvoorspelbare omgeving met

gewelddadige conflicten, natuurrampen of (on)georganiseerde misdaad, die de traditionele sociale patronen kapotmaakt). Zulke systemen worden gekenmerkt door clientelisme, waaronder de uitruil van goederen en diensten voor politieke of militaire bescherming.

Wood en Gough beschouwen de middeninkomens landen in Oost Azië als 'productivistische welvaartsregimes', gebaseerd op dynamische markt economieën onder strakke staatsturing gericht op economische groei, met als resultaat de ontwikkelingen van een marktgericht systeem van sociale zekerheid.

In onze vier case studies zullen zowel overheidsinitiatieven (top-down) als ook de reacties van de huishoudens (bottom-up) worden onderzocht in landen op het door Wood en Gough ontwikkelde continuüm van sociale zekerheidstelsels. Vier case studies zijn uitgevoerd in Ghana, India, China en Peru die proberen een antwoord te vinden op vier sub-vragen, die verwijzen naar de typologie van Wood en Gough. Pensioen systemen worden veelal ingedeeld in drie pijlers. De eerste pijler refereert naar staatspensioenen die vaak uit de algemene middelen worden gefinancierd. De tweede pijler wordt gevormd door pensioenen die voortvloeien uit formele arbeidscontracten. De derde pijler bestaat uit grotendeels uit individuele en huishoud spaartegoeden. Wij concentreren ons in de vier case studies op de eerste en derde pijler van dit pensioengebouw. De vragen die ons onderzoek leiden zijn de volgende:

1. Als er geen staatspensioen (eerste pijler) bestaat, zoals in grote delen van Afrika, zou dan een systeem van (gedeeltelijke) premievrijstelling voor de ziekteverzekering een bijdrage kunnen leveren om het risico van armoede op oudere leeftijd te verminderen?
2. Als er wel een staatspensioen bestaat, maar die het merendeel van de bevolking niet bereikt, zoals in grote delen van Zuid Azië, in het bijzonder vrouwen met een laag inkomen, zou de pensioenvoorziening dan kunnen worden verbeterd door het versterken van de private, derde pijler (micro)pensioenen?
3. Als door de invoering van een staatspensioen meer mensen pensioen gaan krijgen, leidt dit dan tot vermindering van de hoge huishoudelijke besparingen (derde pijler) zoals die nu in veel productivistische economieën bestaan, bijvoorbeeld in China?

4. Als er geen staatspensioen (eerste pijler) bestaat, zoals in sommige, meer ontwikkelde economieën in Latijns-Amerika, wat zijn de factoren die de invoering mogelijk maken en wat is het verwachte effect ervan op het risico op armoede onder ouderen?

In onze vier case studies ontdekten we een grote mate van bewustzijn dat vergrijzing en modernisering kan leiden tot een grote diversificatie in strategieën om oudedags-armoede te bestrijden. Regeringen in opkomende landen hebben in de afgelopen 10 jaar verschillende vormen van sociale voorzieningen geïntroduceerd. Er is meer besef dat economische groei en sociale verzekering samengaan en elkaar wederzijds versterken. China en Peru zijn voorbeelden hiervan.

Onze case studies resulteren in drie belangrijke conclusies.

Allereerst vonden wij een groeiend besef, zowel bij overheden als bij huishoudens, van de risico's van oudedags armoede en dus van de behoefte aan spaarfondsen en andere pensioenproducten. Er is ook een toenemend bewustzijn dat 'ouderen' een aparte sociale categorie vormen. Tegelijkertijd zagen we ook een zekere terughoudendheid in het veranderen van het gedrag van huishoudens. In China leidde de invoering van een nationaal pensioenstelsel niet tot vermindering van de spaarquote van huishoudens. Deze huishoudens spreiden voorlopig het risico van oudedags-armoede deels via pensioenen en deels via sparen. In India bleken de vrouwen die werkzaam zijn in de informele sector bereid te zijn te investeren in micropensioenen, maar ze waren niet bereid hun bestaande spaargeld om te zetten in het nieuwe, lange termijn micropensioen programma.

Ten tweede vonden we dat de beleidsvorming inzake sociale zekerheid niet (meer) uitsluitend op nationaal niveau plaats vindt. Instellingen op regionaal en internationaal niveau stimuleren nationale overheden om speciale sociale voorzieningen voor ouderen op te zetten. Ons onderzoek in Peru en in India laat zien hoe sterk de invloed is van internationale instellingen en NGOs op dit terrein.

Ten derde blijkt dat het beleid inzake ouderdomsvoorzieningen verschillende uitwerking heeft op mannen en vrouwen. Dat heeft waarschijnlijk te maken met verschillen in levensverwachting, opleidingsniveau en zorgtaken, en met de beperkte toegang van vrouwen tot de arbeidsmarkt. Er is echter een ernstig gebrek aan genderspecifieke data, waardoor een diepgaande studie naar deze verschillen niet mogelijk is. Zo lieten de Chinese data op het niveau van huishoudens een genderspecifieke analyse niet toe. In de Indiase dataset waren bijna alle respondenten vrouwen, die bereid zijn deel te nemen aan een programma voor micropensioenen. In Ghana vonden we een lagere participatie van vrouwen dan van mannen in de gezondheidsverzekering van 70 plussers. Omdat ouderen en in het bijzonder oudere vrouwen meer gebruik maken van medische voorzieningen, hadden we een hogere participatiegraad verwacht. Waarschijnlijk wordt deze lagere participatie veroorzaakt door een lager opleidingsniveau.

In onze Peru studie meenden de experts dat het nieuwe staatspensioen programma voor vrouwen van grotere betekenis zou zijn dan voor mannen. Opnieuw geldt dat het gebrek aan genderspecifieke data een analyse van deze verwachte verschillen onmogelijk maakt.

Nadat we de vier case studies hadden afgerond, hebben we de uitkomsten toegepast op het theoretisch model van Wood en Gough om zo een raamwerk te ontwikkelen waarin het risico op oudedags-armoede kan worden ingeschat.

Onze onderzoeksopzet is exploratief en gericht op het genereren van inzicht en begrip van het risico op oudedags-armoede in opkomende landen. De studies was beschrijvend van aard waar het gaat om de functie en eigenschappen van (nieuwe) beleidsontwikkelingen. De dataverzameling was per land verschillend juist om inzicht te vergroten. We hebben geen vergelijkend onderzoek gedaan in de strikte zin van het woord. Bij de analyse van de data is een 'mixed methods' aanpak gekozen. De analyses van de studies in Ghana, India en China waren grotendeels kwantitatief van aard, terwijl in Peru voor een meer kwalitatieve aanpak is gekozen.

We moeten voorzichtig zijn bij het trekken van algemene conclusies. Onze conclusies zijn tentatief van aard. Het gaat hier om een nieuw en een zich uitbreidend terrein van onderzoek, waar comparatief onderzoek met gender specifieke data dringend gewenst is. Alternatieve studies die dit specifieke onderwerp behandelen hebben mogelijk het voordeel van de strikte kwantitatieve vergelijkbaarheid, maar die missen dan het diepere inzicht in de specifiek nationale of regionale (institutionele) context.

Wij treden een tijdperk van vergrijzing binnen, waardoor de noodzaak voor beleid op dit terrein groeit. Maar het gaat niet alleen om beleid, juist ook om actieve deelname van individuen en huishoudens. Daarom heet dit proefschrift niet *The Policies for Aging*, maar *The Politics of Aging*. Het welzijn van ouderen, opgevat als hun individuele rechten, onafhankelijk van geboorte, bezit, sekse, status of andere toegeschreven eigenschappen, is relevant voor de ouderen van vandaag, maar is ook van cruciale betekenis voor de generaties van morgen.